

NEWSLETTER

institut
VÁCLAVA
KLAUSE

Jiří Weigl:

„Dialog“ vlády a neziskového sektoru

Václav Klaus:

Evropské volby vyhráli nevoliči

Václav Tomek: Michail

Bakunin – 200 let od narození

Václav Klaus:

Zemřel George Jiří Kukla

Michal Semín: Jan Kalvín –

mýty a skutečnost

Zpráva ze semináře o desátém výročí členství ČR v EU

„Dialog“ vlády a neziskového sektoru

Jiří Weigl

výkonný ředitel Institutu Václava Klause

„Vážený pane řediteli, laskavě Vás žádám, abyste mi již žádné publikace Institutu Václava Klause nezasílal.“

Tento strohý dopis mi „laskavě“ a oficiálně poslala na hlavičkovém papíře ministryně práce a sociálních věcí ČR Mgr. Michaela Marksová, zahajující novou etapu veřejné diskuse a interakce mezi vládou a nevládní sférou. Jenom pro vysvětlení: IVK – stejně jako tak patnáct let činil jeho předchůdce CEP – posílá pro informaci a k využití své publikace, studie a knihy bezplatně vládním a parlamentním institucím a zve je na své akce.

Po celé toto období naši názoroví příznivci i odpůrci z politických, vládních i parlamentních kruhů tuto naši aktivitu i zájem

o diskusi přijímali a lze říci, že i oceňovali. Za ta léta se nám podařilo otevírat a udržovat veřejnou debatu k mnoha klíčovým problémům dneška u nás i ve světě. Nikdy jsme nezastírali svůj jasný ideový postoj, naopak jej propagovali, ale v rámci diskuse také dávali příležitost k polemice názorovým odpůrcům. Jsme přesvědčeni, že poznání a diskuse obohacují všechny.

Až ministryně Tominová, známá vyznačka extrémního levicového feminismu a genderismu, nám ukazuje, že tam, kde ona má moc, není pro odlišné názory a ideje místo, i kdyby se nabízely zadarmo. Na MPSV zřejmě oživí kategorii „libri prohibiti“, kam naše publikace budou patřit. Ještě bych jí doporučil pořádně znormalizovat knihovnu ministerstva, kde jich za těch patnáct let bude hodně.

Protože však na všem chci nalézt něco pozitivního, věřím, že stejný přístup uplatní i další ministři, např. ministr životního prostředí vůči zeleným aktivistům – neposlouchat, nečíst, ignorovat. A bude klid. ■

Evropské volby vyhráli nevoliči*

Václav Klaus

Moderátor: O evropských volbách nejenom v Česku, ale i na celounijní úrovni teď s druhým českým prezidentem Václavem Klausem. Já vás zdravím, hezký večer.

VK: Dobrý večer.

Moderátor: Před několika týdny jste řekl, že volby nejsou šancí na velkou revoluční změnu v Evropě, a proto jste trochu snižoval jejich dopad. Naplnilo se to? Vidíme, že v některých státech tektonické poruchy docela nastaly.

VK: Nevím, to hodnocení je širší a má mnoho aspektů. Já považuju v Evropě za strašně

podivné (a nevím, jestli to není záměrné), že nikde nemůžete přehledně najít, jak dopadly evropské volby. I když už je 24 hodin po všem.

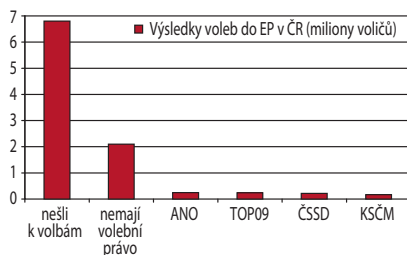
Moderátor: Nechci tady dělat reklamu jednomu serveru, ale iDNES.cz to má docela přehledně.

VK: Myslím, že moc ne. Musím začít tím, že blahopřeji eurokritickým stranám, které uspěly, ať už je to můj dobrý přítel Nigel Farage ve Velké Británii, ať už je to paní Le Penová ve Francii, kterou neznám, ať už je to Dánská lidová strana, která vyhrála volby s heslem „více Dánska, méně Evropské unie“. Nějaký posun tedy v EU nastal (bohužel zcela opačný než u nás). Tato změna je však příliš malá a marginální, nepovede k radikální změně. V tom žádnou šanci nevidím. Ony mocné, takzvané proevropské, což správně česky řečeno znamená probruselské strany, budou převládat v jednom hlasování za druhým strany eurokritické.

Moderátor: Na druhou stranu, co se tedy musí stát, aby nějaké příští evropské volby

ČERVNOVÝ GRAF IVK

Kdo zvítězil ve volbách do EP?

Pramen: ČSÚ

Institut Václava Klause o.p.s.

Šárecká 29

160 00 Praha 6

e-mail: office@institutvk.cz

www.institutvk.cz

IVK – Newsletter

Institutu Václava Klause

Registrace MK ČR E 11024

Periodicita: měsíčník

Datum vydání: 12. 6. 2014

* Rozhovor Václava Klause o eurovolbách v pořadu České televize Události, komentáře dne 26. května 2014.

podle vás už byly oním potenciálem revoluce nebo zásadního urychlení nebo překreslování politického spektra?

VK: To je dobře, že mluvíte o revoluci. Je dobře, že voliči určitý signál dali. Musím se usmívat, když řada komentátorů u nás, i pan premiér Sobotka, říkají, že volby vyhrály probruselské, on říká proevropské, síly nebo strany. To je naprostý nesmysl. Jeho strana získala 14 % z 18 % voličů. Kdo umí malou násobku, ví, že 0,14 krát 0,18 znamená, že pan Sobotka a jeho ČSSD, nejmocnější strana u nás, dostali 2,5 % hlasů všech oprávněných voličů.

Tito lidé dali jasný signál, že je Evropská unie nezajímá, že vědí, že EU nemá s demokracií nic společného, a že i proto je Evropský parlament hříčka, která reálně nemá vůbec žádný význam.

Neboli, tyto volby vyhráli nevoliči. U nás vyhrály volby těch 82 % lidí, kteří k volbám nepřišli. Tito lidé tím dali jasný signál, že je ta Evropská unie nezajímá, že vědí, že Evropská unie nemá s demokracií nic společného, a že i proto je Evropský parlament hříčka, která reálně nemá vůbec žádný význam. Takže, jak dopadnou eurovolby, v podstatě pro jakýkoliv další budoucí život v Evropě, není moc důležité. Myslím, že to je tak obrovský signál, že každý, kdo ho chce vyslyšet, ho dostal.

Moderátor: Na druhou stranu přece jenom Evropa prožívá možná už sedmý hubený rok. Je tady – zejména na jihu od Alp – velká tíseň sociální. A přesto jenom v některých zemích došlo skutečně k překreslení politické mapy v tom smyslu, že etablované strany neuspěly. Zmiňme Řecko, zmiňme Francii, zmiňme Velkou Británii. Ale víceméně v ostatních zemích se základní, hlavní etablované strany udržely na čelních místech. Co se děje, co se stalo?

VK: Nesouhlasím. Že se udržely, to je jedna věc. Ale – k tomu oddělování Jihu od zbytku Evropy – myslím, že leckdo očekával, že ona kritika EU posílí v eurem zblázněných zemích, jako je například Řecko. To bylo možné očekávat. Ale k tektonickým posunům, jak Vy používáte tento termín, došlo i na ekonomicky úspěšném severu Evropy. V zemích, jako je Dánsko, Finsko, Švédsko, ale i Velká Británie, výrazně posílily eurokritické strany, což musí být naprostý šok pro mocipány v Bruselu. Čekali, že je bude kritizovat Řecko nebo Portugalsko (nebo někdo takový), ale nečekali Švédsko, Finsko, Dánsko.

Moderátor: Co Německo, hlavní pokladník evropské integrace, myslím, německé poplatníky daňové, pokud to můžeme takto říci. Zarazilo Vás, že tam volby nedopadly nějakým zásadním průlomem ve smyslu překreslení politické mapy?

VK: Tak zaprvé, jsem moc rád, že můj dobrý známý pan profesor Lucke se svou Alternativou pro Německo uspěl.

Moderátor: Ale nebylo to 20–30 %.

VK: Z nuly na 6,5 procenta není tak úplně nejhorší výsledek. Ale hlavně, jak můžete vyslovit termín hlavní pokladník Evropské unie? Německo je naopak země, která na Evropské unii a zejména na existenci eura nejvíce vydělala a ještě pořád nesmírně vydělává. Není proto náhodou, že v Německu ty volby dopadly, právě tak jak dopadly. Německo je největším vítězem posledního desetiletí v Evropě. Ty maličkosti, co dává do Řecka, to jsou proti celkovým efektům věci podružné.

Moderátor: Já nabídnu historickou paralelu. Možná 100 let – 120 let zpátky. Vídeňský parlament, říšská rada, výrazné zastoupení autonomistických federalistických sil, tehdy to znamenalo něco jiného než dnes, tehdy to byly síly, které chtěly spíše rozvolněnější Rakousko-Uhersko. Byly schopny dost často mezi sebou koordinovat své kroky. Poláci z Haliče, mladočeši, němečtí konzervativci. Jsou schopni současní eurokritici, euroskeptici vytvořit cosi jako alianci autonomistů, alianci obhájců národních států, anebo z podstaty věci půjdou vždy proti sobě?

VK: Nejdříve si počkejme, co budou dělat, až přijedou do Bruselu. Možná začnou říkat něco trochu jiného, než říkali před volbami, protože představitelé těchto stran se nechtěli předem vázat tím, co se stane v nějaké jiné zemi. Já vím, že Nigel Farage mluvil o jedovatých základech stran paní Le Penové a Geerta Wilderse v Holandsku. On to ale říkal před volbami pro své domácí voliče. Až se sejdou v Bruselu, uvidíme. Nedovedu odhadnout, jak spolu budou vycházet.

Tyto volby vyhráli nevoliči. U nás vyhrály volby těch 82 % lidí, kteří k volbám nepřišli.

Moderátor: A jste schopni nakreslit linii, za kterou už se odpor vůči federalizaci Evropy stává i šovinistickým, nacionalistickým, antisemitským anachronismem?

VK: Myslím, že to je přesně jedna z těch mystifikací, které tady teď vznikají. Dnes jsem dostal e-mailem článek šéfredaktora jednoho amerického časopisu, se kterým jsem se minulý týden setkal v New Yorku. On si tam tuto otázku klade – zda má vadit, že ty extremističtější, občas silácké (a politicky nekorektní) strany získaly takový úspěch, jaký získaly. On na to říká, že když konzervativní (nebo klasicky liberální) politické strany přestávají být konzervativními, zrazují své ideály. Poté se voliči musejí „look elsewhere“ – musejí se podívat někam jinam. A lidé si takové strany naši.

Moderátor: Podpořil byste třeba alianci pana Farage například s maďarským Jobbikiem?

VK: Já bych to nechal na nich, ale doporučoval bych dávat velký pozor na to, jaké ty strany skutečně jsou a ne jen na to, co se o nich píše v dominantních médiích, které jsou už předem nasazené proti nim. Byl bych k nim trochu spravedlivější. Někteří jejich představitelé nejsou tak šílení, jak to může vypadat podle toho, co se o nich píše. Ale nedovedu říci, jestli se dohodnou. V každém případě mám strach, že je jich natolik málo, že si stejně páni socialističtí Schulzové a páni takzvané křesťansko-demokratičtí Junckerové (moc velký rozdíl mezi nimi ostatně není) podají ruku a smetou ze stolu všechno, co budou navrhnout eurokritické strany.

Jak dopadnou eurovolby, v podstatě pro jakýkoliv další budoucí život v Evropě, není moc důležité.

Moderátor: Vy jste tady před několika týdny řekl, že máte ohledně těchto voleb trochu rozpačité pocity. Pak jste řekl, že Vám nezbude, než abyste nakonec volil ODS. Já nechci udělat to faux pas, že bych se Vás ptal, koho jste volil, ale zeptám se trochu volněji: Co soudíte o výsledku ODS? Co to znamená pro ODS, stranu, kterou jste zakládal vlastně již skoro před čtvrtstoletím?

VK: Když jsem přemýšlel, co by pro mne byly hlavní signály z těchto voleb – teď mluvím o domácích, tak můj první závěr je ten, že totálně zmizela pravice z naší politické scény. Dva mandáty ODS a jeden mandát Petra Macha, to je fakticky totální vymazání pravice. To je pro člověka, který u nás po listopadu 1989 pravici vydupal ze země, smutný výsledek.

Německo je největším vítězem posledního desetiletí v Evropě. Ty maličkosti, co dává do Řecka, to jsou proti celkovým efektům věci podružné.

Druhý závěr je, že došlo k obrovské fragmentaci naší politické scény. Sedm stran se dělí o 21 mandátů, v průměru tři na jednoho. Nikdo z nich průrazně a jasně nevyhrál. To je také obrovská změna a já z ní nijak radostný nejsem. Jsem možná rád, že neuspěla Strana zelených. Když jsem tady před chvílí poslouchal pana Lišku, tak doufám, že už navěky odešli do propadlišť dějin, že tato strana už nikdy v žádných volbách u nás neuspěje.

Moderátor: Mimořádně, koho jste tedy volil?

VK: To vám samozřejmě nebudu říkat, ale snažil jsem se podpořit někoho, kdo se na tu Evropskou unii (ne na Evropu!) dívá kritickými očima a kdo není fanatickým přitakávačem všeho, co z Bruselu přichází. ■

Michail Bakunin – 200 let od narození

Václav Tomek,
Filosofický ústav
Akademie věd ČR

Osobnost Michaila Bakunina (1814–1876) představuje v jistém ohledu koncentrovaný profil evropského revolucionáře 19. století. Nežli dospěl k anarchistickému socialismu jako radikální podobě emancipace člověka v souhrnu společností, měl již za sebou pestré osudy sledovaného, pronásledovaného i vězněného revolucionáře v několika evropských zemích – od revolučního demokrata až k revolucionářskému anarchistovi. V průběhu čtyřicátých až sedmdesátých let 19. století, kdy se utvářely směry a koncepce evropského sociálního hnutí, představoval Bakunin výraznou osobnost jedné alternativy jeho směřování v polarizaci socialistického myšlení a hnutí – v anarchismu, jemuž se snažil dát podobu prakticko-politické činnosti i organizační základny.

Myšlenka svobody a proces emancipace patřily k základům Bakuninova teoretického i praktického směřování.

Bakuninovu očekávání, jeho sledování revolučních situací i jeho vlastnímu angažování odpovídá také podoba jeho myšlenkového odkazu: výzvy, provolání, letáky, bulletiny, časopisecké články, programové teze, nedokončené rukopisy, rozepsané či jen uvažované koncepty. V revolucionářském zápalu a přesvědčení nechyběly Bakuninovi neustálé myšlenkové podněty a invence, jež nalézají i v současnosti odezvu. Myšlenka svobody a proces emancipace patřily k základům Bakuninova teoretického i praktického směřování. Ukazoval na ztročování, na ohrožování a omezování svobody člověka ve stávajících hospodářských a vlastnických poměrech, státních institucích, v organizačních podobách politických stran, odsuzoval militarismus, upozorňoval na nebezpečí nacionalismu, patriotismu, klerikalismu a náboženství, jež rovněž ohrožují svobodu člověka.

Bouřlivý život

Michail Bakunin se narodil 18. května (podle ruského kalendáře), čili 30. května (podle gregoriánského kalendáře) 1814 v ruské šlechtické rodině v Prjamuchinu v Tverské gubernii. Dostalo se mu také odpovídající loajální výchovy k monarchii a pravoslavnému vyznání i vzdělání v petrohradském

dělostřeleckém učilišti. Ale další kariéra důstojnického života Bakunina odrazovala, postrádal prostředí petrohradského společenského a kulturního života a svých vzdělaných přátel. Odebral se do Moskvy a uvažoval o univerzitní kariéře.

Nejvíce byl ovlivněn filozofickými diskusemi ve Stankevičově kroužku, zejména myšlenkami Fichta a Hegela, kde se nakonec prosadil jako autorita se zcela konzervativním chápáním světa jako rozumné skutečnosti. Rozhodl se pokračovat ve studiích v Berlíně, aby mohl posléze působit na univerzitě v Moskvě. Berlínská atmosféra osvícenského liberalismu 30. a 40. let silně působila na Bakunina a postupně ho odvracela od suché filozofie ke skutečnosti a novým myšlenkovým proudům. Zejména pak v Drážďanech se seznámil s německými radikálními demokraty a orientoval svůj zájem ke kulturnímu a sociálně politickému životu.

Podstatná revize jeho dosavadních názorů směrem od teorie k praktické realitě našla vyjádření v jeho stati „Reakce v Německu“ (1842). Tady už Bakunin přešel od filozofie přímo k otázce revoluce, ke stávajícím poměrům a jejich budoucí změně. Tedy, že nelze zůstat v pouhého opozičního negování, ale je třeba uvažovat o překonání dosavadního stavu ve smyslu nového uspořádání společnosti. Ani v Drážďanech se však Bakunin necítil bezpečně a odešel do Curychu. Byl sledován carskými orgány a vyzván k návratu do Ruska, což odmítl a byl v nepřítomnosti odsouzen ke ztrátě majetku, k nuceným pracím na Sibiři a zbaven šlechtického titulu. Pobýval v Bruselu a v Paříži. Podporoval polské hnutí za nezávislost na Rusku s tím, že osvobození nepotřebuje jen Polsko, ale i Rusko žijící v nesvobodě a despotismu.

Vůdce anarchista

Ruská vláda žádala o Bakuninovo vyhoštění z Francie, přesunul se do Bruselu, spolupracoval s Demokratickým sdružením pro sjednocení všech zemí, kde se setkal s Marxem, který zde prosazoval své názory a cíle. Za únorové revoluce 1848 v Paříži se vrátil do Francie, později se s revolučními ambicemi vydal do Prahy, kde se zúčastnil nejen Slovanského sjezdu, ale i červnových bouří roku 1848. Svou vizi revolučního sjednocení Slovanstva spojoval s rozbitím Rakouska, s osvobozením Polska a se zaměřením proti carskému Rusku. Napsal revoluční *Výzvu ke Slovanům* (v prosinci 1848), v níž chtěl podnítit Slovanů a jejich sblížení s německými a maďarskými demokraty k podpoře evropské revoluce, k rozbití Rakouska.

Dále sledoval z Drážďan a Lipska situaci v Praze, odkud očekával výbuch revoluce

a kde napsal i druhé provolání k Slovanům (*Rusové v Sedmíhradsku. Promluva k Čechům*, jež bylo rozšiřováno jako letáky německy a česky v březnu 1849). Když vypuklo živelné revoluční povstání v Drážďanech, chtěl uspišit i začátek revoluce v Praze. Po neúspěšném revolučním povstání byl Bakunin v Saské Kamenici zatčen (v květnu 1849) a odsouzen k trestu smrti a záhy byl předán do Prahy, odsouzen k trestu smrti a předán ruským úřadům (1851). V Rusku byl Bakunin vsazen do Petropavlovské pevnosti a po žádosti o milost vypovězen (1857) do sibiřského vyhnanství.

V roce 1861 se mu zdařil útek z vyhnanství a poté navázal staré kontakty, mimo jiné s ruskou emigrací v Londýně, poznal italské a francouzské revolucionáře. Ve svém panslavistickém provolání *Rusům, Polákům a všem slovanským přátelům* (1862) oživil myšlenku slovanské revoluce zamýšlené spolu s polským a italským osvobozeneckým hnutím i se zapojením ruského rolnictva. Počítal s protirakouskou atmosférou hnutí v Uhrách, v Itálii, Polsku. Uvažoval o tajné organizaci Aliance revolučních socialistů (Mezinárodní bratrstvo), pro níž napsal *Revoluční katechismus* (1866), kde se zabýval podmínkami a kroky, které by vedly k budoucí světové revoluci. Ta měla vycházet zdola a vyrůst v nových svobodných formách společenského života jako svobodné sdružování svobodných jednotlivců a vést k vytváření federace, zatímco stávající politické, ekonomické, sociální a náboženské instituce měly být rozbity jako instituce násilného donucovacího charakteru. Svoboda člověka měla být zajištěna odstraněním každé státní a jakékoliv jiné autority. *Revoluční katechismus* již shrnoval většinu podstatných rysů Bakuninova anarchismu. Někdejší panslavistická revoluce byla nahrazena celosvětovou revolucí a demokracie byla značnou měrou vystřídána anarchistickou koncepcí dobrovolných sdružení v autonomních obcích a jejich federativním propojováním.

Spor s marxisty

V této době se vyhraňovala odlišná stanoviska mezi marxovskou Internacionálou a bakuninovskou Aliancí revolučních socialistů v pojetí příští revoluce, v otázce politické moci, státu i v pojetí budoucí společenské organizace. Obě stávající revolucionářská sdružení se zároveň odlišovala i vlastními organizačními zásadami: na jedné straně důrazem na mohutné hnutí politických stran, kde se moc přesouvala do jejich vedoucích pozic (ve stranách i v Internacionále), na druhé straně odmítnutím autoritativních prostředků i ve vlastním hnutí. Ovšem v organizačních otázkách Bakunin uvažoval o konspirační práci,

o přísných nárocích na revolucionáře s bezmeznou oddaností revoluční věci, o mezinárodním centru, jemuž by byly podřízeny oblastní a provinční rady.

Když byla ve Francii a Švýcarsku roku 1867 iniciována pacifistická Liga míru a svobody, spatřoval v ní Bakunin platformu, s níž by se mohl prosadit v Internacionále. Pro příští sjezd Ligy vypracoval stanovisko *Revoluční otázka. Federalismus, socialismus a antiteologismus* (1868). Liga ho sice nepřijala, ale stalo se programovou pozicí anarchismu pro bakuninovskou Alianci socialistické demokracie a rovněž vymezující platformou antiautoritářského (anarchistického) socialismu vůči socialismu autoritářskému.

Rozdíly mezi autoritářskými koncepcemi marxovských socialistů a bakuninovskými anarchistickými antiautoritáři byly natolik zásadní, že bylo jen otázkou času, kdy vyústí v otevřený rozkol.

Do Internacionály byla Aliance přijata v podobě pěti svých sekcí. Ovšem rozdíly mezi autoritářskými koncepcemi marxovských socialistů a bakuninovskými anarchistickými antiautoritáři byly natolik zásadní, že

bylo jen otázkou času, kdy vyústí v otevřený rozkol. Když Internacionála přijala rozhodnutí k zakládání politických stran, bylo to již v rozporu s anarchisty požadovanou přímou aktivitou proti státu bez zprostředkování politických stran. Antiautoritářští socialisté se sešli na odděleném sjezdu, jemuž pak dominoval požadavek nutnosti zničit revoluční cestou stát a odmítnout každou politickou moc.

Bakunin se ostře vymezil (na bernském sjezdu Ligy roku 1868) vůči komunismu: „Já komunismus nenávidím, protože je odmítáním svobody a protože je mi nepochopitelná lidskost bez svobody. Nejsem komunista, protože komunismus soustřeďuje a pohlcuje všechny síly společnosti ve prospěch státu, protože nevyhnutelně vede k soustředění vlastnictví do rukou státu, zatímco já chci zničení státu, konečné vykořenění principu autority a protektorství, které si přisvojil stát a které pod záminkou moralizování a civilizování lidí je doposud porobovalo, utlačovalo, vykořisťovalo a rozvracelo. Chci společenskou organizaci a kolektivní či společenské vlastnictví zdola nahoru, prostřednictvím svobodných sdružení, a nikoli shora dolů, prostřednictvím nějaké autority... Jsem kolektivistou, nikoli však komunistou.“ (cit. in: Vladimír Kašík: *Michail Bakunin*: Praha 1969, s. 201)

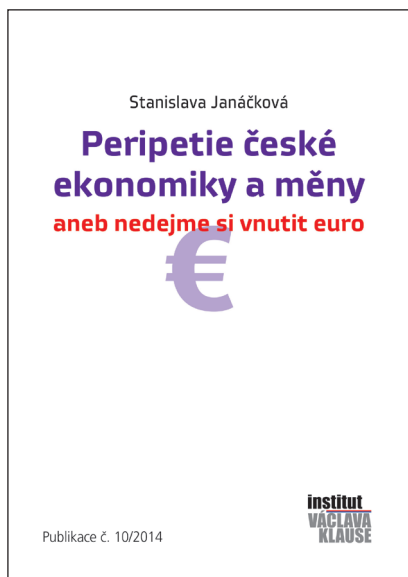
Milovník svobody

Po vypuknutí prusko-francouzské války (1870) se Bakunin obával přímého ohrožení socialistického hnutí úspěšným postupem pruských vojsk a rozhodl se spolu se svými přívrženci z Aliance řešit situaci podnícením lidového revolučního povstání v Lyonu, jež by mohlo být překážkou pruského náporu. Povstání ovšem ztroskotalo, Bakunin se vrátil do Švýcarska, když se přesvědčil, že nestačí vyhlásit program a pokusit se iniciovat lid, aby se uplatnil lidový revoluční instinkt. Novou naději ovšem viděl v ustavení Pařížské komuny na jaře 1871, kterou pokládal za uskutečnění negace státu a předzvěst budoucí společnosti samosprávných svobodných komun. Tady spatřoval dělnickou revoluci, jež byla potvrzením jeho anarchistických idejí odmítnutí centralistické autority a ustavení systému svobodných komun.

Bakunin se ostře vymezil vůči komunismu.

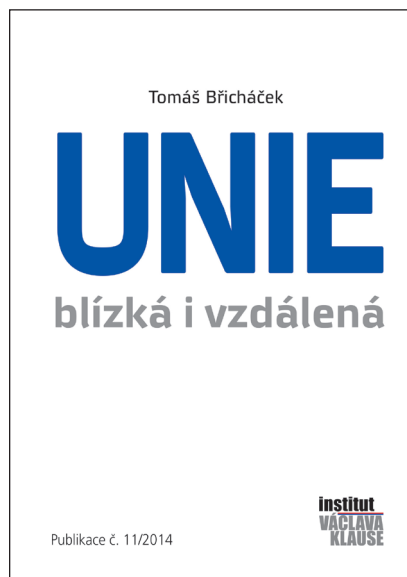
Ve své reflexi *Pařížská komuna a myšlenka státu (1871)* mimo jiné napsal: „Jsem fanatickým milovníkem svobody. Myslím, že ta je jediným prostředím, v němž lidský rozum, důstojnost a štěstí mohou vzkvétat a rozvíjet se. Nemám na mysli formální svobodu, která je udílána, odměřována a re-

NABÍZÍME

IVK nabízí knihu **Stanislavy Janáčkové „Peripetie české ekonomiky a měny, aneb nedejme si vnutit euro“** (2014). Autorka zkoumá úlohou koruny při zrodu tržní ekonomiky v ČR, všímá si osudů koruny v momentu rozpadu ČSR, zabývá se korunou v post-transformační fázi, zejména měnovou krizí roku 1997 a cílováním inflace. Dostává se až k otázce naší přípravy na vstup do EU a k závazku přijmout euro. To ji vede k debatě o finanční krizi a o krizi eurozóny a hlavně o problémech dnes stagnující české ekonomiky. Předmluvu napsal **Václav Klaus**.

108 stran, 100 Kč.

IVK nabízí knihu **Tomáše Břicháčka „Unie blízka i vzdálená“** (2014). Evropská unie je blízka a všudypřítomná, pokud jde o působení na naše životy, ale zároveň je i vzdálená, pokud jde o možnost občanů podílet se v ní na politickém rozhodování. Na této dichotomii staví Tomáš Břicháček svou knihu nejen názvem, ale celkovou stavbou a argumentací. První část knihy vysvětluje, co chápe autor „unii blízkou“. Druhá část načrtává „unii vzdálenou“. Třetí část diskutuje aktuální otázky. Vynikající příspěvek k výročí deseti let členství ČR v EU.

198 stran, 100 Kč.

objednávky na: www.cepin.cz, www.institutvk.cz

gulována státem, protože ta je pouze opakující se lži, znamenající svobodu hrstky, založenou na nevolnictví zbývajících. Ani nemyslím tu individualistickou, egoistickou, nízkou a podvodnou svobodu, ... která považuje práva všech, vyjádřená státem, za mez pro práva každého; to vždy nutně vede ke snížení práv jedince na nulu. Ne, mám na mysli jedinou svobodu hodnou toho jména, svobodu, která znamená plný rozvoj všech materiálních, intelektuálních a morálních schopností skrytých v každém z nás, svobodu, která nezná žádná jiná omezení než ta daná zákony naší vlastní přirozenosti...“

Ve svém zamyšlení nad situací v Evropě (*Knutogermánská říše a sociální revoluce*, 1871) spatřoval Bakunin Německo jako místo skutečné evropské reakce, v němž dominoval princip státnosti, militarismu, byrokracie, v něm odsuzoval pangermánské snahy a německý imperialismus. Německo považoval za kontrarevoluční národ, jenž je překážkou socialismu a svobody v Evropě, a jehož tradice rozvíjejí doktrínu poroby a otroctví, státního pořádku a disciplíny. Svoboda zde byla obětována tendencí po národní a státní jednotě. Naopak francouzský národ charakterizoval jako nositele revolučnosti a antiautoritářského ducha a obával se, že jeho porážkou by byl francouzský socialismus a evropský humanismus na léta potlačen.

Agitátor a organizátor

Když se roku 1873 zostřovala atmosféra směrem k revoluční situaci ve Španělsku (kde se španělská sekce Internacionály hlásila tradičně k bakuninovskému vlivu), chtěl se Bakunin sám připojit ke zdejším anarchistům, ale povstalecké aktivity nebyly nakonec úspěšné a byly potlačeny represivním španělským režimem. Stárnoucího Bakunina však revoluční příležitosti stále přitahovaly a sám charakterizoval situaci revolucionářských myšlenek jako vítězství anarchistických stoupenců nad intrikami Marxových přívrženců a jeho diktátorskými sklony. Bakunin nabádal, že nastala doba činů a skutečností, kdy se proletariát musí chopit své organizace.

Mezi historiky anarchismu je Michail Bakunin oceňován nejen jako agitátor a organizátor, ale zejména jako myslitelská osobnost, jako filozof činu, u něhož dostal anarchismus teoretické základy i praktickou podobu hnutí.

Poukazoval na dvě podoby mezinárodní reakce vycházející z Německa a směřující k podmanění Evropy, jež představoval jak Bismarck se svou zahraničně politickou aktivitou, tak i Marx se svou autoritativ-

ní podobou socialismu. Ještě v následujícím roce odešel Bakunin do Itálie, kde se účastnil pokusu italských anarchistů o revoluční vystoupení v Boloni. V *Bulletinech Italského výboru sociální revoluce*, na nichž se spolupodílel, se vyzývalo k přechodu od slov k činům, od mírné propagandy myšlenek revoluce k propagandě prostřednictvím povstání a barikád, ke zničení existující společnosti. Připravené povstání však bylo prozrazeno a Bakunin ještě stačil před zatýkáním z Itálie odjet.

Michail Bakunin zemřel v Bernu 1. července 1876. Jeho odkazem se stala prakticko-politická a organizační základna anarchistického hnutí. Téměř všechny úvahy, výzvy, programové koncepce zůstaly za jeho života nepublikovány či nedokončeny, přesto však zanechal bohatý myšlenkový materiál, k němuž se vraceli a vracejí četní stoupenci i odpůrci anarchistických koncepcí. Mezi historiky anarchismu je Michail Bakunin oceňován nejen jako agitátor a organizátor, ale zejména jako myslitelská osobnost, jako filozof činu, u něhož dostal anarchismus teoretické základy i praktickou podobu hnutí. Nelze pochybovat o tom, že stávající dvousté výročí jeho narození přinese nejen nové poukazy na Bakunina jako historickou osobnost, ale i na novou aktuálnost jeho myšlenkových podnětů. ■

Zemřel George Jiří Kukla

V pondělí 2. června 2014 jsme dostali velmi smutnou zprávu o smrti prof. Kukly. Nevím, jak mám napsat to velmi specifické spojení jeho českého a anglického křestního jména, ale všichni, kdo ho znali, používali s jistou nadsázkou jména obě. Nějak se to patřilo. Byl jsem velmi poctěn tím, že jsem ho mohl znát, že jsem se s ním opakovaně setkával, že jsem mu mohl v roce 2011 udělit nejvyšší státní vyznamenání, že mi napsal na obálku mé knihy *Modrá, nikoli zelená planeta* slova: „Není snadné přesně rozlišovat skutečnosti od domněnek. Tahle knížka vede k vážnému zamyšlení nad současnou hysterií okolo global warming.“

Byl doyenem debaty o globálním oteplování. Věnoval se tomu celá desetiletí a jeho moudrá slova mnozí poslouchali (ale někteří bohužel neposlouchali). Věnoval mi zažloutlé stránky, které obsahovaly záznam jednání v americkém kongresu, kam byl na počátku 80. let pozván, aby vysvětloval, jak je to s tím globálním oteplováním. Už tehdy se debata v jednom z výborů kongresu vedla mezi dvojicí prof. Kukla a Al Gore. Ukazuje to, jak už je to všechno dlouhá historie.

Snad bude někdy jindy příležitost podrobněji pohovořit o jeho životě i jeho přínosu k debatě o globálním oteplování. Moc hezky to narychlo napsal v iDnes Karel Pacner. Místo toho zveřejním email, který jsem mu napsal 19. května 2014, tedy před dvěma týdny, v němž jsem – mimo jiné – plánoval naše setkání v září.

Vážený pane doktore,

samozejmě, že jsem dostal Váš pěkný dopis, pozorně jsem si ho přečetl, jako vždy jsem se tím v leccems poučil, ale nějak jsem se nedostal k odpovědi. Problematiku globálního oteplování sice dále sleduji, trápí mne stejně jako v minulých letech, ale nějak jsem měl méně příležitostí někde s tímto tématem vystupovat. Samozřejmě mne zlobí velmi zkreslená interpretace posledních výstupů IPCC politiky a médií, i když je jasné, že to dělají hlavně určití aktivisté globálního oteplování mezi klimatickými vědci či kvazi-vědci. Včera jsem četl pěkný článek v nedělním Die Welt, kde bylo rozebíráno, co němečtí oficiální klimatologové vybrali pro své německé politiky z dlouhé hodnotící zprávy IPCC. Je to samozřejmě naprosté zkreslení podstaty letošní hodnotící zprávy.

Váš výklad „global mean surface temperature“ je velmi přesvědčivý a je smutné, že není více veřejně znám. Nebo alespoň mezi klimatology.

Doufám, že se Vám daří dobře a bylo by pro nás velkým potěšením, kdybyste se u nás zastavil v září po cestě z Polska. Jestli ta polská konference je organizována na Vaši počtu, tak je to moc pěkné, ale je smutné, že něco takového nejsme schopni udělat my.

My jsme teď trochu více vytiženi jinými tématy – fiktivními „oslavami“ deseti let našeho členství v EU (což jsme my tady nijak neslavili) a smutným a nebezpečným vývojem na Ukrajině a kolem Ukrajiny. Západnímu světu se ve snaze soupeřit s více a více sebevědomým Ruskem „podařilo“ zničit Ukrajinu. A já mám pocit, že i oslabit svobodu a demokracii v celé Evropě. Ale to raději ani nerozebíráme.

Moc Vás pozdravuji a skoro mne ani nenapadlo říci, že zítra ráno letím na dva dny tam k Vám do New Yorku. Třeba Vás tam, v tom malém a přehledném městě, náhodou potkám. To by bylo moc pěkné. Budu bydlet v hotelu Waldorf-Astoria. Zpátky letím ve čtvrtek odpoledne.

*Se srdečným pozdravem
Václav Klaus*

Jan Kalvín – mýty a skutečnost

Michal Semín,
ředitel Institutu
sv. Josefa

Mezi osobnosti, jejichž myšlenkové dílo zásadním způsobem ovlivnilo následující generace, patří i švýcarský teolog francouzského původu Jan Kalvín, od jehož smrti letos uplynulo rovných 450 let. Nehodlám zde unavovat životopisnými údaji, jež si lze opatřit v encyklopediích či jiných odborných publikacích (včetně sborníku CEP č. 79/2009 „Jan Kalvín – pět set let od narození“) a raději se zaměřím na představení a hodnocení některých myšlenek a souvislostí, o nichž se jinde takřka nedočteme.

Teorie predestinace

Jednou z mnoha myšlenkových neřestí nejen naší doby je instrumentalizace významných historických postav za účelem prosazování aktuálních, ideologicky motivovaných sociálních a politických projektů. Z českých duchovních dějin zde můžeme uvést alespoň Jana Husa, k němuž se hlásily jak proudy liberální, tak totalitní (Mussolini, Nejedlý), aniž si byly ochotny připustit, že Hus by s jejich názory, natož pak světónázorovými východisky, rozhodně souhlasit nemohl. Domnívám se, že podobný příběh účelové instrumentalizace lze vysledovat i v případě Jana Kalvína.

Kalvín je řazen mezi myslitele, jejichž ideje přispěly ke vzniku moderních občanských a politických svobod i kapitalistického hospodářství.

Tento Kalvínův ustálený portrét však není věrohodný.

Kalvín je řazen mezi myslitele, jejichž ideje přispěly ke vzniku moderních občanských a politických svobod i kapitalistického hospodářství. Je tento Kalvínův ustálený portrét věrohodný? Lze jej opravdu řadit mezi průkopníky svobody a demokracie, jak dnes tvrdí intelektuální mainstream? První z klíčů k odpovědi na tuto otázku leží v kritickém rozboru Kalvínovy nauky o spáse. Nehodlám s Kalvínem polemizovat z pozice katolické teologie, ba co víc, kritická reflexe Kalvínova učení, kterou nabízím, není ani specificky teologická.

Kalvín, stojící v čele druhé vlny protestantské reformace, utřídil a systematizoval Lutherovy revoluční ideje náboženského subjektivismu a individualismu, umožňující pozdější vznik liberálního hnutí. Racionálně založený Kalvín rozvíjel více teologických témat než emocemi zmítaný Luther, což

jej právem postavilo do čela samostatného proudu v rámci protestantismu. Proud, jehož hlavním pramenem je učení o predestinaci (předurčení). Co je jeho jádrem? Kalvín byl přesvědčen o tom, že Bůh od věčnosti určil, kdo bude spasen a kdo zavržen. Bůh si dle této teorie své vyvolené nevybral ani na základě svého předzvědění o jejich svobodném úkonu víry, natož pak dobrých skutků a ctnostném životě (Luther i Kalvín se shodují v názoru, že lidské skutky nemají vzhledem ke spáse člověka žádnou cenu).

Kalvín, stojící v čele druhé vlny protestantské reformace, utřídil a systematizoval Lutherovy revoluční ideje náboženského subjektivismu a individualismu, umožňující pozdější vznik liberálního hnutí.

Kalvínovo radikální řešení této závažné teologické otázky o vztahu Boží a lidské svobody vyvolalo nemalé pnutí i v protestantském táboře (zatímco katolickými teology bylo vždy důrazně odmítáno), přesto se Kalvínovi stoupenci nepřestávají k tomuto vyhraněnému pojetí hlásit. Jen málokdo z nich si však plně uvědomuje, jaká významná hodnota, navzdory tomu, že s její obranou bývá Kalvín spojován, padla jeho učení za obět. Pozorný čtenář již nespíš sám rozpoznal, že touto hodnotou je lidská svoboda, tj. možnost nedeterminované volby člověka mezi dobrem a zlem.

Může být Kalvín právem považován za jednoho z praotců občanských a politických svobod, popírá-li podíl svobodného jednání člověka na dosažení nebeské blaženosti? Pokud jsou někteří lidé již předem a to zcela nezměnitelně Bohem předurčení k tomu, že svého posledního cíle nedosáhnou, neexistuje přeci jediný racionální důvod k tomu, aby usilovali o dobré jednání. Kalvínovo učení poskytuje, tak jako jiné fatalistické systémy, teoretické zázemí pro mravní nihilismus i s jeho negativními důsledky pro život jedince i společnosti. Že tomu tak v praxi, obzvláště v křesťanském prostředí, nebývá, není dáno jen tím, že člověk není vždy důsledný ve vyvozování závěrů ze zastávaných premis, ale i proto, že Kalvín neposkytl, a to zcela záměrně, měřítko, podle něhož lze s jistotou poznat, k jaké podobě věčnosti nás Bůh předurčil. Život v neustálém napětí, ke které kategorii lidí vlastně patříme, vedl jeho následovníky k hledání známek trvalé Boží přízně, a tedy i vyvolenosti. Na základě inspirace Starým zákonem převážilo přesvědčení, že jedním z důležitých predestinačních znamení, kromě činného náboženského života, je i materiální blahobyt, spojený s úspěchy na poli práce a podnikání. Právě toto „kalvínské kritérium“ stojí v základech slavné teze Maxe Webera, že Kalvín

a jeho dědici jsou, když ne otci, tak alespoň duchovními kmotry kapitalismu.

Ty čtenáře, jimž je moje stručné exposé Kalvínova učení o predestinaci a jeho důsledcích pro život jedince i společnosti nepříliš srozumitelné či přesvědčivé, a před filozofickou argumentací dávají přednost uměleckému zpracování tragických rozměrů kalvínského fatalismu, odkazují k četbě jednoho z nejslavnějších amerických románů všech dob *Moby Dick* („Bílá velryba“) od Hermana Melvilla, či ke sledování stejnojmenného filmu s Gregory Peckem v hlavní roli.

Morální diktatura

Poté, co jsme zpochybnili oprávněnost tvrzení, že myšlenkové dílo Jana Kalvína může přispět k obhajobě lidské svobody, věnujme se otázce, zda si tvrzení, že Kalvínovo učení znamená přelom v dějinách ekonomického myšlení, nezaslouží podobně kritické zhodnocení. V této souvislosti doporučuji studii předního znalce Kalvínova života i myšlení (jehož sympatie k osobě, již se dlouhodobě odborně věnuje, jsou nepřehlédnutelné) Ronalda Wallace, nazvanou „Calvin, Geneva and the Reformation“ (1988). V kapitole nazvané „Economics in Geneva“ připouští Kalvínův odklon od scholastických autorů, věnujících se hospodářské etice z katolické perspektivy, pouze však jen v jediném bodě, a to v otázce dovolenosti úroku (lichvy).

Že Kalvín nebyl žádným liberálem, je dostatečně zřejmé i z toho, jak po roce 1541 vládl, spolu s jím zřízenou Konzistoří, tehdejší Ženevě. Režim, jemuž dal vznik, nelze nazvat jinak než morální diktaturou.

I zde je však Kalvín ve srovnání s pozdější praxí značně restriktivní, např. považuje za nemravné, aby se někdo půjčováním peněz na úrok výlučně živil. V jiných otázkách však zastával postoje, jež se od postojů ostatních morálních teologů své doby zásadně nelišily. Ačkoli majetkovou nerovnost považoval za legitimní, příliš velké rozdíly ve společnosti považoval za zlo. Považoval za mravní příkaz dělit se o svůj přebytek s chudými: „to, co vlastněš, je vskutku tvé, ale jen pod tou podmínkou, že se o to rozdělíš s hladovějící a žíznicími...“, cituje Wallace Kalvína. Je tedy zřejmé, že Kalvín nijak nevybočoval z tradičního křesťanského pohledu na soukromé vlastnictví, jež má být užíváno nikoli jen ve prospěch vlastníka, ale i bližních.

Kdo považuje Kalvína za průkopníka „laissez faire“, bude nespíš překvapen i tím, že vystupoval proti formě lidského soužití založené na soutěži. Výslovně tvrdí, že rivalita a boj o hospodářské přežití mezi lidmi

odporuje ideji křesťanské společnosti. O lidech žádostivých majetku smýšlel jednoznačně negativně. Ty, jež využívali chudé k málo placené práci, označoval za „upíry“ či „vrahy“. Tvrdě vystupoval proti zvyšování cen v situaci, kdy společnost zasáhla živelná pohroma. Myšlenka, že vládcem nemá řídit hospodářský život země (města), mu byla zcela cizí.

Boží predestinace se dle Kalvína mínění netýká jen jednotlivců, ale v jistém smyslu určuje osudy i jednotlivých národů.

Že Kalvín nebyl žádným liberálem, je ostatně dostatečně zřejmé i z toho, jak po roce 1541 vládl, spolu s jím zřízenou Konzistoří, tehdejší Ženevě. Režim, jemuž dal vznik, nelze nazvat jinak než morální diktaturou. Členové konzistoře a jí pověřené osoby dbali na to, aby se veřejný i soukromý život místních obyvatel nelišil od představ, jež o správném životě zastával Kalvín. Byl vykonáván dohled nad účastí na bohoslužbách, dvakrát do roka byla každá domácnost podrobena prohlídce, zde se v ní neprovádí něco nekalého. Trestáno nebylo jen cizoložství (trest smrti), ale i karetní hry, tanec či záliba v alkoholu. Byla zavedena cenzura, regulacím podléhalo oblečení žen i péče o jejich vlasy. Předmanželský pohlavní styk byl trestán několika dny vězení o chlebu a vodě, stíhány též byly veškeré projevy náklonnosti k úředně zakázané katolické víře (mariánská úcta, vlastnění svatých obrázků, modlitba růžence apod.). Byly uzavřeny všechny hostince ve městě, ale protože v tomto konkrétním případě hrozila lidová vzpoura, po třech měsících byly opět otevřeny. Suma sumárum – život obyvatel Ženevy byl politickou autoritou, nerozlišující sféru veřejnou a soukromou, světskou a duchovní, určován do neuvěřitelných detailů, každý se nalézal pod drobnohledem těch, jež na dodržování těchto přísných pravidel dohlíželi.

Jak je z těchto skutečností zřejmé, nad údajnou Kalvínovou úctou k hodnotě lidské svobody se vznáší pochybnost nejen díky výše uvedené kritické reflexi učení o predestinaci, ale i vzhledem k tomu, jakými prostředky vykonával vládu nad obyvateli Ženevy.

Historická stopa

Je tu však ještě jeden aspekt Kalvína dědictví, jež si v souvislosti s dnes ohroženými hodnotami svobody a demokracie zaslouží pozornost. Píše se rok 1620. Tisíce kilometrů od Bílé hory, jež určuje dějinný vývoj našeho národa i celé Evropy, začíná příběh, jež bude mít vliv na běh celého lidstva. Angličtí puritáni, prchající před náboženským pronásledováním v rodné zemi, připlouvají ke břehům Ameriky, aby zde položili základy Nového světa. Jako věrní učedníci Jana Kalvína, i oni mají potíže z rozlišováním hranic mezi mocí světskou a duchovní. Proto nepřekvapí, když nejen své nově založené církevní obce, ale i kolonie, jež se později přetaví do federace Spojených států amerických, považují za „dílo Boží“, za „nový Izrael“, za „zářící město na hoře“.

Historická stopa, kterou za sebou Jan Kalvín zanechal, je nepochybně výrazná. Není však vůbec jisté, zda ji optikou svobody a anti-utopismu můžeme s čistým svědomím slavit.

Boží predestinace se dle Kalvína mínění netýká jen jednotlivců, ale v jistém smyslu určuje osudy i jednotlivých národů. Tak, jak si Hospodin svého času vyvolil národ židovský, tak si dnes povolává nový lid, aby byl nejen americkému kontinentu, ale celému světu „světlem mezi národy“. Toto teleologické sebevědomí politické společnosti, definující svoji dějinnou úlohu termínem „nový řád věků“ (novus ordo seclorum), je tedy něčím, co je USA dáno do vínku. I když jsou dnes oproti původnímu étosu kazatelé

„americké výjimečnosti“ o poznání sekularizovanější, v národní psychologii tento rys přetrvává do dnešních dnů.

Přelomovou postavou je v tomto ohledu 28. prezident USA Woodrow Wilson. Tento zbožný presbyterián a svého času prezident kalvinisty zřízené Princetonské univerzity usiloval o to, aby jím iniciovaná Liga národů sídlila v Ženevě a její základní dokument nesl název „Covenant“ (biblické označení pro smlouvu mezi Bohem a lidmi). Neprávem opomíjený konzervativní myslitel Robert A. Nisbet je toho názoru, že od chvíle, kdy se Wilson do čela USA postavil, získala „americká mise“ nový rozměr: původní ryze náboženské poselství se začne sekularizovat a novými vývozními artikly se v průběhu minulého století stanou „demokracie, svoboda a abstraktní lidská práva“. Také připomíná Wilsonův axiom: „Čeho se Amerika dotkne, stává se svaté“. A ať už se okolního světa dotýká penězi, zbožím či zbraněmi, vyznavači doktríny „americké výjimečnosti“ nepřestávají pochybovat o tom, že hegemonické postavení ve světě, jehož USA ve 20. století dosáhly, je pro celý svět požehnáním. Americké politice, včetně té zahraniční, proto nikdy dobře neporozumíme, budeme-li ji interpretovat výlučně optikou pragmatických zájmů, vždy v ní budou silně přítomny ideologické motivy.

Vím, co by si Jan Kalvín pomyslel o tom, že oficiální součástí dnešní zahraniční politiky USA je selektivní podpora práv „elgebetů“ (LGBT – lesby, gayové, bisexuálové, transsexuálové) a propagace jejich životního stylu, a také vím, jak by jednal, kdyby mu v ulicích ranně novověké Ženevy uspořádali svůj „pochod hrdošti“. Přesto se nemohu zbavit dojmu, že i za tyto projevy „výjimečnosti“ nese svůj díl odpovědnosti.

Historická stopa, kterou za sebou Jan Kalvín zanechal, je tedy nepochybně výrazná. Není však vůbec jisté, zda ji optikou svobody a anti-utopismu můžeme s čistým svědomím slavit. ■

NABÍZÍME

Záměrně plochá diskuse o ukrajinské krizi

Publikace č. 12/2014

Institut Václava Klause nabízí sborník „Záměrně plochá diskuse o ukrajinské krizi“ (2014). Těžiště publikace tvoří základní text Václava Klause a Jiřího Weigla „Zabraňme zplošťování debaty o Ukrajině“. V dalších částech najde čtenář politické komentáře IVK k ukrajinské krizi a další články Jiřího Weigla, Petra Hájka, Václava Vlka staršího a Tomáše Haase. Publikaci doprovází krátké shrnutí.

70 stran, 50 Kč.

objednávky na:
www.cepin.cz, www.institutvk.cz

ZPRÁVA ZE SEMINÁŘE

IVK k desátému výročí členství ČR v EU

Ve čtvrtek 15. května 2014 uspořádal Institut Václava Klause seminář „IVK k desátému výročí členství ČR v EU“. Na panelu, který moderoval Jiří Weigl, vystoupili ekonomka Stanislava Janáčková a právník Tomáš Břicháček, kteří představili své dvě knihy, které v IVK vydali k 10. výročí členství ČR v EU.

Stanislava Janáčková nastínila vývoj české koruny od počátku české ekonomické transformace, kdy pevně zvolený pevný kurz koruny pomohl udržet inflaci na úrovni nejnižší z trojice zemí Československo, Polsko a Maďarsko. Pevný kurz koruny od roku 1991 vydržel po dobu více než šesti let: kurz poskytl vývozcům užitečný polštář a zároveň poskytoval centrální bance dobrý základ pro měnovou politiku.

Česká hospodářská politika v první polovině 90. let byla úspěšná: podařilo se nastartovat hospodářský růst a dohánění západních sousedů. V polovině 90. let se však začaly objevovat určité problémy: jednak se obchodní bilance dostala do schodku, jednak silný příliv kapitálu, včetně spekulativního, zvyšoval množství peněz v ekonomice. Řešením bylo uvolnit kurz koruny a přejít na plovoucí režim.

Ale ČNB se obávala ztráty kurzové kotvy a příliš dlouho toto rozhodnutí odkládala. Místo toho se rozhodla ekonomiku zbrzdřit razantním zvýšením úrokových měr a zároveň zpřísnila regulaci bank a přiškrtla jejich úvěrovou aktivitu. Měnová krize a zpomalení ekonomiky pak byly v listopadu 1997 politicky zneužity ke svržení vlády, přestože skutečným viníkem byla centrální banka.

Náš vstup do EU sice měl pozitivní vliv díky rozšíření společného trhu, postupně se však podle Janáčkové bohužel začaly měnit systémové rysy české ekonomiky. Došlo ke zpětnému obratu – od posilování role trhu zpět k silnému státu, od deregulace k regulaci, od liberalizace k unifikaci. Pod vlivem EU jsou do naší ekonomiky zaváděny různé regulace, kvóty, jednotné standardy, dotače a subvence.

To všechno se negativně projevilo ve chvíli, kdy se do české ekonomiky přenesla americká finanční a dluhová krize. Silně nás poškodila krize eurozóny, kam směřují více než tři pětiny našeho exportu. Krize eurozóny přinesla další argumenty proti přijetí eura. K přijetí eura jsme se sice zavázali v přístupové smlouvě, na druhé straně eurozóna je už úplně jiným, kvalitativně odlišným útvarem.

Systémové problémy spojené se zvoleným způsobem evropské integrace podle Janáčkové udusily trh regulacemi, zatížily ho neúměrným sociálním systémem, neustálými zásahy do pravidel vytvořily obrovskou nejistotu pro jakýkoli podnikatelský záměr

a posílily státní paternalismus. Evropská unie za to platí ztrátou konkurenceschopnosti a tím i ztrátou své obranyschopnosti a svého politického a kulturního vlivu ve světě.

Tomáš Břicháček ukázal, že Evropská unie je blízka a všudypřítomná, pokud jde o působení na naše životy, zároveň však zůstává velmi vzdálená, pokud jde o možnost podílet se na politickém rozhodování, a tedy spoluuročovat, zda vůbec, a popřípadě v jaké podobě ten který zásah přijde. Unie nás dostihuje svou regulací na každém kroku v tisících jednotlivostí všedního dne, při čemž šance člověka tyto věci ovlivnit je velmi malá.

Podle Břicháčka unijní instituce mají z logiky věci zájem na expanzi činnosti unie a tedy i své vlastní moci. Řešení kompetenčních sporů je svěřeno Evropskému soudnímu dvoru, který se dávno chopil role jakéhosi ústavního soudu EU budujícího a chránícího vlastní ústavní systém. Významnou roli v procesu centralizace hrají dva stěžejní, velkášské projekty: euro a Schengen.

Unijní konstrukce je zřetelně předznamenána k centralizaci. Činnost unie se neustále rozpíná a její regulace metastázuje do nejrůznějších oblastí lidského života. Možnost jedince ovlivnit rozhodnutí EU je přitom zanedbatelná. Hlavní unijní instituce sídlí stovky kilometrů od našich hranic, stejně jako je daleko většina unijních „spoluobčanů“. Na úrovni unie ze své podstaty nemůže fungovat skutečná demokracie.

Je rozdíl, pokud se občan účastní na politickém životě ve státě, který má 10 milionů obyvatel, a na druhé straně útvaru, který má 510 milionů obyvatel. Obyvatelé unie tvoří svébytné politické národy, které si nadále přejí přijímat vlastní zákony a rozhodovat o své vlastní vládě. Jsou mezi nimi kulturní, sociální a ekonomické rozdíly. Nesdílejí společný jazyk, společné vnímání historie, chybí jim pocit kolektivní identity a loajality.

Evropský parlament, do něhož jsme v květnu volili, jakožto mohutné shromáždění složené ze 751 zástupců pocházejících z 28 států, z mnoha desítek vnitrostátních politických formací a fungujících ve 24 úředních jazycích Unie je odsouzen k těžkopádnosti, omezené funkčnosti a programové nevyhraněnosti. Brusel se stává základnou internacionálního sociálního inženýrství.

Politické elity unie vidí v současné situaci jednu z dalších „blahodárných krizí“, kterou je třeba vytežit pro posílení unie na úkor členských států. Slyšíme výroky o vytvoření federace, o Unii jako globálním hráči, harmonizaci daní a sociálních systémů apod. Nynější krize by měla být podle Břicháčka příležitostí k přehodnocení po maastrichtského vývoje a k úvahám o ze-

štíhlení integračního projektu na oblasti, kde se v praxi osvědčil.

Podle Břicháčka zažíváme realitu EU, která je výrazně odlišná od té, do níž jsme vstupovali, a zvláště od té, jež nám byla vykreslována Špidlovou vládou v době referenda. Zatímco Šidlova vláda mluvila o EU jako o „prostoru míru, stability, prosperity a sociálních jistot“, dnešní unie představuje spíše prostor hospodářské stagnace, nezaměstnanosti, těžkopádné regulace, byrokracie a sociálního inženýrství.

Jiří Weigl ocenil u obou autorů vidění v souvislostech. Položil otázku, zda evropskou integraci ovládají spíše největší členské země nebo evropské instituce jako Komise a Rada. Podle Tomáše Břicháčka jedná evropské mocnosti (Francie a Německo) a evropské instituce v symbióze. Komise demokratická není, jde o nejneodpovědnější vládu na světě. Demokratické deficit EU jsou fatální.

Právník Vladimír Běhounek vyjádřil obavu, že je EU v zásadě nereformovatelná. Podle ekonoma Martina Pánka je euro primárně politický projekt, nástroj pro politickou integraci, takže se nelze spokojit jen s ekonomickými argumenty. Stanislava Janáčková souhlasila, že euro není reformovatelné. Euro je primárně politickým projektem, ale jeho ekonomické dopady jsou fatální.

Marek Loužek

Předplatné na rok 2014

Předplatné IVK zahrnuje pravidelný newsletter, sborníky a ostatní publikace, pozvánky na semináře.

Základní cena předplatného je 660 Kč.

Studentské předplatné 330 Kč.

Kdo si objedná předplatné ve druhé polovině roku, dostane automaticky publikace vydané v první polovině roku 2014.

instit
VÁCLAVA
KLAUSE

predplatne@institutvk.cz